

EŞİT KÖŞE

Güldemin DARBAŞ

CİNSİYET, KİMLİK VE NORMALLİK ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

İçinde bulunduğumuz çağda cinsiyet temelli en büyük problem nedir?

Yüzyıllardır kadın–erkek eşitsizliğinden, kadınların kamusal alanlarda yeterince temsil edilememesinden, ücretsiz ev emeğinden ve maruz kaldıkları şiddetten söz ediyoruz. Kısmen ilerleme kaydedilmiş olsa da, bu sorunlar büyük ölçüde güncelliğini koruyor.

Türkiye’de feminizm üzerine yapılan çalışmalar artık kadın–erkek eşitliğine inanmayan kesimler için bile meşru bir alan hâline geldi. Yani inanmıyor olsalar bile, bu konuda açıkça karşı çıkmak eskisi kadar kolay değil. Ancak öyle bir konu var ki hâlâ konuşulması yasak veya ancak dar bir alanda mümkün: LGBT+.

Cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği bir hak mıdır? Evet. İnsan hakları çerçevesinde bu alan temel özgürlüklerden biri olarak kabul ediliyor. Birçok Batı Avrupa ülkesi ve Kanada, cinsel yönelim özgürlüğünü yasalarla güvence altına almış durumda. Bu ülkelerde eşcinsel bireyler evlenebiliyor; sağlık, eğitim ve iş yaşamında hakları korunuyor.

Bazı ülkelerde durum kısmen farklı: Örneğin ABD’de eşcinsel evlilikler yalnızca bazı eyaletlerde yasal. Orta Doğu ve Afrika’daki bazı ülkelerde ise eşcinsellik hâlâ yasak ve ölüm ya da hapis cezası gibi ağır yaptırımlarla karşılanıyor.

Türkiye’de tablo oldukça karışık. Eşcinsellik suç değil; ancak toplumda hâlâ ciddi bir tabu ve baskı söz konusu. LGBT+ bireylerin haklarının yasalarla yeterince korunmadığını, cinsel yönelimi biyolojik cinsiyetinden farklı olanların toplumsal baskı ve ayrımcılık nedeniyle kimliklerini gizlemek zorunda kaldıklarını görüyoruz. Trans bireyler iş bulmakta zorlanıyor, LGBT+ bireyler özgürce toplanıp Onur Yürüyüşü yapamıyor; bu da cinsel yönelimi farklı olanları adeta özel alanlara hapsedmek anlamına geliyor.

Toplumun bir kesimi LGBT+’ı bulaşıcı bir hastalık gibi görüyor. Bu kesim, bireylerin hem kamusal hem de özel alanda görünür olmasının toplumun ahlakını bozacağını veya farklı cinsel tercihleri özendireceğini düşünüyor ve bundan korkuyor. Dini inançlar ve baskın ahlaki kabuller nedeniyle bu korkuyu bir dereceye kadar anlamak mümkün. Ancak eğer cinsel yönelim temel bir insan hakkı ve özgürlükse, bu tür baskılar hak ihlali anlamına gelir. Bu nedenle yasaların yeniden gözden geçirilmesi ve koruyucu çerçevenin belirlenmesi gerekiyor.

Kendimizden farklı olana neden anormal gözüyle bakarız? Bu noktada normallik kavramına kısaca değinmek faydalı olabilir. Toplumun büyük kesiminde kabul gören alışkanlıklar, davranış biçimleri ve bizden uymamız beklenen kalıplar var. Ancak bunlar evrensel ya da sabit değil; yaş,

cinsiyet, sosyal statü, meslek, inanç ve yaşadığımız ülkenin değerlerine göre değişkenlik gösterir.

“Normal olma” kavramı evrenin yasalarından biri değildir. Fakat özellikle toplumsal cinsiyet rolleri söz konusu olduğunda sanki öyleymiş gibi davranmamız beklenir. Bu nedenle farklılıkları çoğu zaman görmezden gelir, hatta yok sayarız. İşte tam da bu ironi yüzünden “normallik” kavramı üzerine düşünmek gerekiyor. Bilinçsizce benimsediğimiz kabuller, Hannah Arendt’in *Kötülüğün Sıradanlığı* adlı eserinde vurguladığı gibi, kötülüğün yeniden üretilmesine ve yayılmasına zemin hazırlar. Kötü bir insan olmak için örneğin illa fiziksel şiddet uygulamak gerekmez; bazen sessiz kalarak veya davranış ve düşünce biçimimizi değiştirmeyerek toplumdaki yaraları büyütebiliriz.

İçinde yaşadığımız yüzyıla bir büyütle bakalım. İnsanın, tarım devrimini yapıp ilk kentleri kurmasının üzerinden devasa zaman geçti. Son birkaç yüzyıldır Dünya’nın dünsel ve bilimsel anlamda yaşadığı değişimleri listelemek neredeyse imkânsız. Harari’nin deyimiyle artık birer Homo deus olmuş olabilir miyiz? Ya da belki de cybernetic organism olarak bilinen siborgların aramızda dolaşmalarına çok az zaman kalmıştır!

Robotların veya yarı robot siborgların sayıca fazla olduğu bir dünyada “normal”liği nasıl tanımlayacağız? O gün geldiğinde kadın–erkek–eşcinsel tartışmalarını hâlen yapıyor olacak mıyız?

Huxley’in ütöpik *Cesur Yeni Dünya*’sında insanlar laboratuvarlarda şişelerde büyütülüyordu. Bugün ise biyoteknoloji sayesinde dışarıda döllen yumurtalar anne rahmine yerleştirilerek tüp bebekler dünyaya getiriliyor ve çocuk sahibi olmak isteyen çiftler için büyük bir çözüm sunuyor. Bu noktada, bir gün yeni bir bireyin gelmesi için erkek veya kadına ihtiyaç duyulmayacağını varsaymamız için hiçbir neden yok. Yani belki de bir gün farklı biyolojik cinsiyetten söz etmiyor olacağız. Aşk ve cinsellik gibi duygusal ya da bedensel ihtiyaçların dahi yapay zeka tarafından karşılanabileceğini düşünebiliriz. Üstelik o güne çokça yaklaştığımızı düşünüyorum. O halde farklı bir cinsel yönelime sahip ve diğer tüm özellikleriyle “normal” olan birini ayrımcılığa tabi tutmak çok acımasızca değil mi?

Demek ki mevzu giderek derinleşiyor. Cinsiyet kavramları bulanıklaşıyor ve toplum, toplumsal rollere değer yüklerken bu muğlaklığı göz önünde bulundurmamak zorunda. Biyoteknolojinin ilerlemesiyle birlikte oluşan bu çeşitliliğe karşı ülkelerin yeni ve kapsamlı yasalar çıkarması; toplumun değer yargılarını altüst etmeden, yavaş ama kararlı bir şekilde bu yeniliğe hazırlanması gerekiyor.